

„Wychowanie w Rodzinie” t. XIII (1/2016)

nadesłany: 20.12.2015 r. – przyjęty: 16.05.2016 r.

Olga BĄK*, **Dorota GOCHNIAK****,
Barbara KOTULA***, **Natalia SAWRYCZ******

Informacje o uczniu przekazywane rodzicom przez nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej w świetle badań empirycznych

Information about pupil given to parents by teachers
of elementary education in the light of empirical studies

Streszczenie

Informacje (pozytywne i negatywne) dotyczące funkcjonowania ucznia przekazywane rodzicom przez nauczyciela pełnią istotną rolę w modyfikacji zachowania dziecka. Praca przedstawia wyniki badania, którego celem było określenie czym charakteryzują się informacje przekazywane rodzicom przez nauczycieli, czego dotyczą, jak są przekazywane oraz jak oceniany jest ich wpływ na wychowanie. Opinie analizowano z dwóch perspektyw: nauczycieli i rodziców. W badaniu wzięli udział nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej (N = 29) i rodzice dzieci z tego poziomu kształcenia (N = 57). Zastosowano kwestionariusz ankiety własnego autorstwa.

* e-mail: olga.bak@uwr.edu.pl

Instytut Psychologii, Uniwersytet Wrocławski, ul. Dawida 1, 50-527 Wrocław, Polska.

** e-mail: dorota.gochniak@gmail.com

Instytut Psychologii, Uniwersytet Wrocławski, ul. Dawida 1, 50-527 Wrocław, Polska.

*** e-mail: basia.kotula@gmail.com

Instytut Psychologii, Uniwersytet Wrocławski, ul. Dawida 1, 50-527 Wrocław, Polska.

**** e-mail: natalia.sawrycz@gmail.com

Instytut Psychologii, Uniwersytet Wrocławski, ul. Dawida 1, 50-527 Wrocław, Polska.

Wyniki wskazują, że obie grupy respondentów uważają informacje od nauczycieli za znaczące dla wychowania, twierdzą że formułowane są one często i są dość wyczerpujące, obejmują różne aspekty funkcjonowania dziecka. Ponadto, informacje od nauczycieli nie mają jednostronnego charakteru, lecz najczęściej łączą ze sobą pochwały i uwagi krytyczne.

Słowa kluczowe: informacje od nauczyciela, pochwały, krytyka, edukacja wczesnoszkolna.

Abstract

Positive and negative information related to pupils' functioning given to parents by the teacher plays an essential role in the modification of the child behaviour. The study presents the results of the investigation on information given by teachers: their characteristics, content, and their influence on a child's education. Opinions were analyzed from two perspectives: teachers and parents. Elementary school teachers took part in the study (N = 29) as well as parents of children from this level of the education (N = 57). A new questionnaire, devised by the authors, was applied.

Results show that both groups participating in the study find information significant for the education. Respondents said that information is formulated "often" and is "quite extensive" and the various aspects of child's functioning is included. Moreover, information from teachers is not one-dimensional, but often combines praise and criticism.

Keywords: information from teacher, praise, criticism, elementary education.

Wstęp

Efektywna edukacja w szkole wymaga współdziałania trzech zaangażowanych w nią stron: uczniów, nauczycieli i rodziców. Uczniowie i nauczyciele spotykając się na terenie szkoły w naturalny sposób uczestniczą we wzajemnych interakcjach. Relacja z rodzicami wymaga natomiast podjęcia dodatkowej aktywności, poświęcenia dodatkowego czasu i wysiłku zarówno przez nauczycieli, jak i rodziców. Zwykle nauczyciele kontaktują się (osobiście, korespondencyjnie, telefonicznie, drogą elektroniczną itp.) z rodzicami w celu przekazania informacji o dziecku. Informacje przekazywane przez nauczyciela są reakcjami, komentarzami dotyczącymi tego, co podmiot (uczeń) zrobił, powiedział, zaprezentował lub jakie są efekty jego działań. W tym zakresie są one zatem podobne do informacji zwrotnych, przekazywanych w bezpośredniej komunikacji między obserwatorem zachowania (nauczycielem) a podmiotem (dzieckiem) i mogą pełnić podobne funkcje¹.

¹ R. Bee, F. Bee, *Feedback*, Wydawnictwo Petit, Warszawa 2000, s. 9–11; O. Bał, *Informacje zwrotne przekazywane przez nauczycieli w percepcji uczniów szkół ponadgimnazjalnych*, „Psychologia Rozwojowa” 2011, nr 16, s. 67–68.

Rola informacji zwrotnych w modyfikowaniu zachowań ucznia

W teorii komunikacji głównym celem przekazywania informacji zwrotnych jest wpływanie na zachowanie (wypowiedź, wygląd, efekty działań itd.) danej osoby poprzez zasygnalizowanie, że jest ono właściwe i może być kontynuowane (a nawet wzmocnione) lub że jest niezgodne z wymaganiami i powinno zostać skorygowane. Z tego powodu informacje zwrotne dzieli się na pozytywne i negatywne. Informacje pozytywne wyrażają aprobatę dla zachowań, słów, efektów działań, wyglądu itp. Zwykle wywołują też pozytywne odczucia u odbiorcy, dlatego też traktowane są jako pochwała, wzmocnienie, werbalna nagroda. Brak pozytywnych informacji zwrotnych może osłabić motywację do kontynuowania właściwych i wskazanych działań.

Informacje zwrotne negatywne wyrażają natomiast dezaprobatę dla działań i/lub ich efektów, wypowiedzi, wyglądu itp. Powinny wskazywać, co jest robione niewłaściwie, jakie są słabe strony i jak można to poprawić (pod warunkiem że komunikowane są w odpowiedni, konstruktywny sposób). Informacje negatywne są więc oceną krytyczną, odgrywającą niezwykle ważną rolę w procesie modyfikowania zachowania w kierunku pożądanym, chociaż czasem niezbyt przyjemną dla odbiorcy, gdyż konfrontują z niedostatkami, niespełnianiem wymagań.

Na znaczącą rolę informacji zwrotnych w edukacji wskazują zarówno opracowania teoretyczne i poradnikowe², jak i wyniki badań empirycznych³.

Oczywiste jest, że uwagi krytyczne (*feedbacki* negatywne) mają za zadanie korektę zachowania. Jednakże informacje pozytywne, pochwały są niezwykle istotne dla podtrzymania zachowań właściwych lub wzbudzenia motywacji do ich kontynuowania. Znaczenie pozytywnych informacji zwrotnych w edukacji analizowali Jennifer Henderlong Corpus i Mark R. Lepper⁴. Wskazali oni, że pochwały mają niekwestionowane znaczenie dla dalszej motywacji do wykonywania zadań przez dzieci, zwłaszcza gdy po początkowym sukcesie (wzmocnionym pochwałą) doświadczają następnie porażki. Ważne jest jednak, w jaki sposób pozytywne informacje są formułowane: najbardziej efektywne (zwłaszcza dla dziewcząt) okazały się pochwały dotyczące sposobu wykonywania zadania lub efektu końcowego (np. „ale piękny obraz namalowałaś”), natomiast nieefektywne okazały się pochwały odnoszące się do osoby (np. „jesteś wspaniałą malarką”).

² Por. np.: S. Frydrychowicz, *Komunikacja interpersonalna w szkole – efektywne komunikowanie się nauczyciela z uczniem*, [w:] J. Miluska (red.), *Psychologia rozwiązywania problemów szkoły*, Wydawnictwo–Drukarnia „Bonami”, Poznań 2001; P. Black, Ch. Harrison, C. Lee, B. Marshal, D. Wiliam, *Jak oceniać, aby uczyć?*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2006; D. Serina, *Ocenianie kształtujące w praktyce*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2008.

³ J. Hattie, H. Timperley, *The power of feedback*, „Review of Educational Research” 2007, nr 77, s. 81–112.

⁴ J.H. Corpus, M.R. Lepper, *The effects of person versus performance praise on children’s motivation: Gender and age as moderating factors*, „Educational Psychology” 2007, nr 27, s. 487–508.

Paul C. Burnett i Valerie Mandel⁵ przeprowadzili badania wśród uczniów i nauczycieli szkoły podstawowej, dotyczące ich doświadczeń związanych z pochwałami. Metodologia badania obejmowała zarówno opinie uczniów i nauczycieli, jak i obiektywną obserwację rzeczywistych interakcji w trakcie lekcji (próbki czasowe). Uzyskane rezultaty wskazują, że uczniowie odczuwali pozytywne emocje i mieli większą motywację do dalszej pracy, kiedy byli chwaleni. Większość badanych uczniów (57%) wolała otrzymywać pochwały dotyczące wysiłku (np. „widzę, że bardzo się starałeś”; „włożyłeś dużo pracy w przygotowanie” itp.) niż dotyczące zdolności (np. „jesteś bardzo mądry”, „masz zdolności matematyczne”). Jednocześnie preferencja w tym zakresie wzrastała z wiekiem, tj. była silniejsza u uczniów starszych (5 klasa), niż młodszych (ci ostatni woleli pochwały dotyczące zdolności). Przeważająca część uczniów (60%) preferowała pochwały mówione w cztery oczy niż wygłaszane publicznie.

Obiektywne obserwacje prowadzone w tym badaniu pokazały z kolei, że nauczyciele udzielali zdecydowanie więcej pochwał (89%) niż uwag krytycznych (11%). Jednocześnie przeważały informacje pozytywne w postaci ogólnych wyrazów aprobaty („bardzo dobrze”, „super” itp.), a pochwały ukierunkowane na zdolności lub wysiłek stanowiły mniej niż 10% każda. W komentarzu do tego badania wskazuje się, że ogólny nieukierunkowany feedback pozytywny, jakkolwiek przyjemny dla odbiorcy, ma stosunkowo małą siłę wpływu na późniejsze działanie, gdyż nie ukierunkowuje ani na zachowanie, ani na zadanie.

Rodzice jako odbiorcy informacji o dziecku

W przypadku niektórych osób (np. małych dzieci) wpływ informacji zwrotnych na zachowanie może odbywać się nie tylko poprzez bezpośredni ich odbiór przez podmiot, ale także poprzez osoby znaczące (np. rodziców), które otrzymują informacje o swoim dziecku. Nauczyciele, poprzez odpowiednie wyeksponowanie sukcesów i niepowodzeń uczniów, mogą wskazywać rodzicom dziedziny, w których ich dzieci osiągają dobre lub ponadprzeciętne wyniki. Mogą również uwypuklić obszary, nad którymi należy jeszcze popracować. Informacje pozytywne są więc wskazówką dla rodziców, że funkcjonowanie dziecka jest właściwe, a negatywne – że nie spełnia standardów i wymaga korekty. Informacje takie mogą następnie wpływać na motywację rodziców do pracy z dzieckiem i w ten sposób przyczyniać się do modyfikacji zachowania. Jednocześnie rodzic, będąc dla dziecka autorytetem, pomaga mu w lepszym zrozumieniu komentarzy i reakcji nauczyciela oraz odczytywaniu wskazówek do dalszej pracy. Tak więc rola rodzica, jako odbiorcy i interpretatora informacji od nauczyciela, jest bardzo istotna, zwłaszcza w odniesieniu do uczniów w początkowych etapach edukacji.

⁵ P.C. Burnett, V. Mandel, *Praise and feedback in the primary classroom: Teachers' and students' perspectives*, „Australian Journal of Educational & Developmental Psychology” 2010, nr 10, s. 145–154.

Od wielu lat postuluje się, aby rodzice angażowali się w proces edukacji swoich dzieci oraz w działalność szkoły. Postuluje się, aby zaangażowanie to miało charakter partnerski, równorzędny⁶, doceniający wiedzę, kompetencje i umiejętności obu współpracujących ze sobą stron, w tym przypadku rodziców i nauczycieli. Również kanony komunikacji wskazują, że najbardziej optymalny jest styl partnerski porozumiewania się ze sobą⁷. Osoby komunikujące się w tym stylu potrafią inicjować kontakt, ale reagują też na inicjatywę komunikacyjną partnera, potrafią słuchać argumentów i prezentować własne zdanie, dążą do uzgodnienia wspólnych celów, ewentualnie starają się realizować w interakcji z partnerem swoje cele/potrzeby, uwzględniając jednocześnie potrzeby/cele drugiej strony. W takiej komunikacji łatwiej realizować cele, zadania, wymieniać informacje, gdyż nie przeszkadzają osobiste nastawienia, stereotypy, uprzedzenia. Biorąc pod uwagę fakt, że w relacji nauczyciela i rodzica komunikacja odbywa się między dwiema dorosłymi osobami, z których każda może dostarczyć cennych informacji, a celem głównym jest efektywne funkcjonowanie dziecka, partnerskie porozumiewanie się powinno być standardem.

Badania prowadzone w latach dziewięćdziesiątych XX wieku przez Waldemara Segietę⁸ pokazały jednak, że komunikacja nauczycieli z rodzicami często nie miała charakteru partnerskiej, zrównoważonej interakcji. Wśród różnych wzajemnych zachowań komunikacyjnych nauczyciele wyraźnie częściej niż rodzice przekazywali propozycje i rady. Rodzice natomiast częściej niż nauczyciele formułowali prośby. Widoczne jest więc, że nauczyciel występował w roli eksperta, a rodzic w roli petenta. Segiet, komentując uzyskane wyniki, wskazywał, że:

„[...] w rozmowach między rodzicami i nauczycielami brakuje wspólnej wymiany doświadczeń, nieskrępowanego stawiania sobie pytań, wspólnego szukania właściwych odpowiedzi; [...] zakres tematyczny rozmów przeprowadzonych między nauczycielami i rodzicami jest ubogi i mało zróżnicowany; [...] rozmówcy koncentrują się na nauczaniu, postępach dziecka; [...] tematem rozmów nie są z reguły pozytywne aspekty zachowania uczniów (żaden z badanych rodziców nie został zaproszony do szkoły w celu przekazania mu czegoś miłego o dziecku)”⁹.

⁶ Por. np.: M. Jakowicka, *Potrzeba metodologicznych podstaw oceny relacji nauczyciel – rodzic*, [w:] I. Nowosad, M. Szymański (red.), *Nauczyciele i rodzice – w poszukiwaniu nowych znaczeń interpretacji i współpracy*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2004, s. 99–108; M. Łobocki, *O współpracy nauczycieli i rodziców w rozumieniu tradycyjnym*, [w:] I. Nowosad, M. Szymański, (red.), *Nauczyciele i rodzice...*, dz. cyt., s. 85–99.

⁷ L. Grzesiuk, E. Trzebińska, *Jak ludzie porozumiewają się*, Wydawnictwo „Nasza Księgarnia”, Warszawa 1983.

⁸ W. Segiet, *Rodzice – nauczyciele. Wzajemne stosunki i reprezentacje*, Wydawnictwo Książka i Wiedza, Warszawa 1999; Tenże, *Porozumiewanie się rodziców i nauczycieli. Realia i możliwości*, [w:] J. Miluska (red.), *Psychologia rozwiązywania...*, dz. cyt.

⁹ W. Segiet, *Porozumiewanie się...*, dz. cyt., s. 294.

Dane pochodzące od nauczycieli¹⁰ potwierdzają, że większość z nich (96%) podejmowała kontakty z rodzicami przede wszystkim w związku z negatywnym funkcjonowaniem dziecka (trudności wychowawcze na lekcji, wagarowanie, spóźnienia ucznia, niezdyscyplinowanie, ewentualnie – konieczność przekazania informacji o wynikach dziecka w nauce lub prośby o udzielenie pomocy w szkole). Rodzice z kolei wskazywali na niedosyt otrzymywanych informacji, ponad 80% chciało częściej rozmawiać z nauczycielem, a ponad 90% uważało, że nauczyciele powinni informować ich o tym, jak mogą efektywniej pracować z dzieckiem. Rodzice deklarowali też gotowość do poświęcenia dłuższego czasu na pracę z dzieckiem, jeśli tylko otrzymaliby wskazówki od nauczyciela, co mają robić.

Badania wskazują zatem, że przekazywanie rodzicom informacji o uczniu jest niezbędnym elementem współpracy, który może korzystnie wpłynąć na funkcjonowanie dziecka. Istotne wydaje się monitorowanie przebiegu tego procesu na różnych etapach edukacji.

Cel badania

Mając na uwadze znaczącą rolę przekazywania informacji rodzicom przez nauczycieli dla procesu edukacji dzieci (zwłaszcza w pierwszych jej etapach) oraz potrzebę ciągłej aktualizacji danych empirycznych dotyczących tego zagadnienia, podjęto niniejsze badanie. Ich głównym celem było określenie czym charakteryzuje się komunikacja nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej z rodzicami, czego dotyczy, w jakim trybie się odbywa, a także jak oceniany jest wpływ tych informacji na wychowanie. Kwestie te postanowiono analizować z dwóch perspektyw: nauczyciela jako nadawcy informacji o dziecku oraz rodzica jako odbiorcy. Taki sposób podejścia do badania jest oczywiście pewnym uproszczeniem zjawiska komunikacji, gdyż w realnych sytuacjach życiowych obie strony interakcji są zarówno nadawcami, jak i odbiorcami komunikatów, a więc mogą formułować informacje zwrotne. Jednakże w niniejszym badaniu istotne jest to, jakie informacje o dziecku formułuje nauczyciel, gdyż dzięki nim rodzic może dowiadywać się o tym, jakie są efekty edukacyjne i funkcjonowanie dziecka w szkole.

Metoda

W badaniu zastosowano autorską Ankietę w dwóch wersjach: dla nauczycieli i rodziców, zawierającą pytania dotyczące przekazywania informacji przez nauczyciela rodzicom ucznia.

¹⁰ Tamże.

W instrukcji wstępnej proszono o wypełnienie „anonimowej ankiety dotyczącej informacji, jakie nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej przekazują na temat dzieci”. Aby wprowadzić w obszar tematyczny, informowano również, że:

„[...] zwykle nauczyciele mają możliwość przekazywania rodzicom dwóch typów informacji o dziecku: 1) informacje pozytywne – to pochwały, wskazywanie mocnych stron dziecka, wyrażanie aprobaty dla jego zachowania lub postępów edukacyjnych; 2) informacje negatywne – to uwagi krytyczne, wskazywanie zachowań niewłaściwych, wyrażanie dezaprobaty dla jego zachowania lub braku postępów edukacyjnych.”

W dalszej części instrukcji proszono respondentów o udzielenie odpowiedzi na pytania. Ankieta w wersji dla nauczycieli składała się z 15 pytań zamkniętych z możliwością jednokrotnego (w przypadku 12 pytań) lub wielokrotnego wyboru odpowiedzi (3 pytania). Przykładowe pytanie z jednokrotnym wyborem odpowiedzi: „Czy Pani (Pana) zdaniem, udzielane rodzicom informacje są wyczerpujące?”. Możliwe odpowiedzi: „zdecydowanie tak”, „raczej tak”, „ani tak, ani nie”, „raczej nie”, „zdecydowanie nie”. Przykładowe pytanie z wielokrotnym wyborem: „Jeśli udziela Pani (Pan) rodzicom pochwał na temat dziecka, to czego one dotyczą?”. Możliwe odpowiedzi: „zachowanie”, „postępy edukacyjne”, „kontakty koleżeńskie”, „zdolności artystyczne (np. muzyczne, plastyczne, teatralne)”, „zdolności językowe”, „zdolności ruchowe (manualne)”, „samodzielność (np. ubieranie się, higiena osobista, dbałość o własne rzeczy)”. Ankieta w wersji dla rodziców w znacznej części (13 pytań)¹¹ miała charakter równoległy, tj. zawierała pytania dotyczące tych samych zagadnień, co wersja dla nauczycieli, ale zadanych z perspektywy opiekunów dziecka. Przykładowo: „Czy przekazywane Pani (Panu) informacje na temat dziecka są wyczerpujące?”.

Biorąc pod uwagę ograniczenia formalne, w niniejszej pracy przedstawione są wyniki dotyczące 11 pytań ankiety. Treść tych pytań jest zamieszczona w opisie wyników (por. poniżej).

Procedura badania i osoby badane

Badanie przeprowadzono w sześciu wrocławskich szkołach podstawowych po uzyskaniu zgody dyrektorów tych placówek. Uczestnicy badania proszeni byli o wypełnienie ankiety. W większości przypadków robili to w domu (i doręczali gotowe ankiety następnego dnia) lub na miejscu, zaraz po ich otrzymaniu.

W badaniu wzięły udział dwie grupy losowo wybranych osób: nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej (N = 29) oraz rodzice dzieci z tego poziomu kształce-

¹¹ Wersja dla rodziców zawierała dwa pytania mniej niż wersja dla nauczycieli. Tych ostatnich pytano bowiem jeszcze o typy uczniów, w odniesieniu do których formułują pozytywne i negatywne informacje. Pytania te nieobecne były w wersji dla rodziców i nie będą w tym opracowaniu analizowane – przyp. aut.

nia (N = 57). Mimo iż nauczyciele i rodzice rekrutowani byli do badania w obrębie tych samych placówek, nie wymagano, aby byli oni stronami w bezpośredniej komunikacji. Zatem grupy te należy traktować jako odrębne, a uzyskane wyniki można zestawiać pamiętając, że są to opinie niezależnych (niepowiązanych ze sobą) osób, mówiące o ich sposobie widzenia zjawiska udzielania informacji przez nauczyciela.

W grupie nauczycieli były tylko kobiety, w wieku od 23 do 53 lat. Ich staż pracy wahał się od 1 roku do 33 lat (średnia = 22, SD = 8,5). W grupie rodziców było 50 kobiet i 7 mężczyzn. Spośród badanych 24 osoby to rodzice jedynaków, 23 rodziców wychowuje dwoje dzieci, jeden rodzic wychowuje 3 dzieci, 7 badanych nie udzieliło informacji na temat łącznej liczby posiadanych dzieci.

Wyniki

Zebrane dane pozwalają przeanalizować odpowiedzi osób badanych w odniesieniu do kilku zagadnień:

- częstości udzielania informacji rodzicom oraz innych ogólnych prawidłowości ich udzielania (kto inicjuje czy są kompletne),
- treściowych aspektów informacji,
- ewaluacyjnych aspektów informacji,
- zadowolenia z prezentowanych informacji,
- przewidywanego znaczenia przekazywanych informacji dla wychowania dziecka.

Ponieważ badaniami objęto dwie grupy respondentów: nauczycieli i rodziców, ich wyniki dotyczące analogicznych pytań będą przedstawiane razem w jednym zestawieniu tabelarycznym (choć należy przypomnieć, że w badaniu nie kontrolowano wzajemnych powiązań między tymi osobami).

Częstość udzielania informacji oraz inne prawidłowości ich udzielania

Nauczycieli i rodziców zapytano o częstość udzielania/otrzymywania informacji o dziecku. Odpowiedzi udzielano poprzez wybór jednej z pięciu odpowiedzi od „zdecydowanie nie” do „zdecydowanie tak”. Wyniki zestawiające odpowiedzi obu grup respondentów prezentuje tabela 1.

Obie grupy respondentów twierdzą (por. Tab. 1.), że formułują/otrzymują informacje „zdecydowanie często” lub „często”, co jest zgodne z zaleceniami dotyczącymi efektywnej komunikacji. Jednakże porównując odpowiedzi nauczycieli i rodziców, dotyczące kategorii wskazującej najwyższą częstość, widoczne jest, że nauczyciele częściej niż rodzice zaznaczają ten typ odpowiedzi ($p = 0,01$ – dwustronny test istotności różnic dla dwóch wskaźników struktury).

Tabela 1. Częstość udzielania informacji o dziecku – opinia nauczycieli i rodziców
Table 1. The frequency of giving information about the child – teachers' and parents' opinions

Czy często udziela/otrzymuje Pani/Pan informacje zawrotne na temat dziecka	Nauczyciele		Rodzice	
	Liczba wskazań	%	Liczba wskazań	%
Zdecydowanie tak (za każdym razem, gdy rodzic jest w szkole)	18	62	18	32
Raczej tak (czasami, gdy rodzic jest w szkole)	9	31	28	49
Raczej nie (rzadko, sporadycznie, gdy dzieje się coś naprawdę ważnego)	0	0	7	12
Zdecydowanie nie (w ogóle nie udzielam/nie otrzymuję informacji na temat dziecka)	1	3	1	2
Trudno powiedzieć	1	3	2	4
Brak odpowiedzi	0	0	1	2

Źródło: Badania własne.

Source: Authors' research.

Kolejne pytanie dotyczyło tego, czy w opinii respondentów informacje te są wyczerpujące. Należało wybrać jedną z pięciu odpowiedzi od „zdecydowanie nie” do „zdecydowanie tak”. Poszczególnym odpowiedziom przyznano następnie punkty od 1 do 5. Nauczyciele uzyskali średnio wynik 4,59, a rodzice 4,16. W obu grupach średnie wskazania były zatem dość wysokie, co dowodzi, że zakres informacji jest wyraźnie satysfakcjonujący. Analiza istotności różnic między nauczycielami i rodzicami wskazuje jednak, że satysfakcja nauczycieli, dotycząca zakresu formułowanych informacji, jest istotnie wyższa niż satysfakcja rodziców z tego, co uzyskują (test t-Studenta dla grup niezależnych $t = 2,37$, $p = 0,02$).

Kolejne pytanie dotyczyło tego, kto rozpoczyna rozmowę na temat dziecka, czyli z czyjej inicjatywy udzielane są informacje. Wyniki prezentuje tabela 2.

Tabela 2. Inicjowanie przekazywania informacji o dziecku – opinia nauczycieli i rodziców
Table 2. Initiative of giving information about the child – teachers' and parents' opinions

Kto inicjuje przekazywanie informacji o dziecku	Nauczyciele [%]	Rodzice [%]
Zawsze nauczyciel	3	2
Częściej nauczyciel	59	16
Tak samo często nauczyciel, jak i rodzic	34	68
Częściej rodzic	3	12
Zawsze rodzic	0	2

Źródło: Badania własne.

Source: Authors' research.

Nauczyciele uważają, że przede wszystkim częściej oni rozpoczynają rozmowę o dziecku (59%) lub że tak samo często jak rodzice (34%). Rodzice z kolei uważają, że raczej tak samo często jak nauczyciele są inicjatorami rozmowy (68%). Tylko 16% twierdzi, że rozmowę rozpoczyna nauczyciel.

Różne aspekty funkcjonowania dziecka, ujęte w informacjach od nauczyciela

Kolejny blok pytań dotyczył aspektów treściowych przekazywanych informacji. Nauczyciele odpowiadali na pytanie: jakich informacji na temat dziecka najczęściej udziela Pani rodzicom? Z kolei rodzice pytani byli o to, jakie informacje na temat dziecka są im udzielane najczęściej przez nauczyciela? Respondenci odpowiadali na pytanie korzystając z możliwości wielokrotnego zaznaczenia odpowiedzi. Do wyboru było siedem aspektów funkcjonowania: zachowanie, postępy edukacyjne, kontakty koleżeńskie, zdolności artystyczne (np. muzyczne, plastyczne, teatralne), zdolności językowe, zdolności ruchowe i manualne, samodzielność (np. dbałość, o własne rzeczy, higiena osobista). Wyniki przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Aspekty funkcjonowania dziecka, na temat których najczęściej udzielane są informacje – opinie nauczycieli i rodziców (wybór wielokrotny)

Table 3. Aspects of the child's functioning about which information is given most commonly – teachers' and parents' opinions (multiple choice)

Czego dotyczy informacje o dziecku	Nauczyciele [%]	Rodzice [%]
Zachowanie	97	81
Postępy w edukacji	93	93
Kontakty koleżeńskie	72	49
Zdolności artystyczne	48	35
Zdolności językowe	14	16
Zdolności ruchowe/manualne	48	37
Samodzielność	69	46

Źródło: Badania własne.

Source: Authors' research.

Nauczyciele twierdzą, że najczęściej udzielają informacji o zachowaniu (ponad 97%), postępach edukacyjnych (93%), kontaktach koleżeńskich (72%) oraz samodzielności ucznia (69%). Pozostałe aspekty wskazywane są przez mniej niż 50% nauczycieli.

Rodzice na pierwszym miejscu wskazują natomiast informacje o postępach edukacyjnych (93%), na drugim o zachowaniu (81%), a pozostałe aspekty wskazywane są przez mniej niż 50% respondentów.

Interesujące jest, że w odniesieniu do trzech obszarów nauczyciele twierdzą, że udzielają informacji częściej niż wskazują to rodzice: częściej deklarują, że mówią rodzicom o zachowaniu dzieci, kontaktach koleżeńskich i samodzielności, niż doświadczają tego rodzice (istotność różnic testowano testem różnic między dwoma wskaźnikami struktury; test dwustronny; dla wszystkich istotnych różnic wartość $p = 0,04$).

Zarówno w opinii nauczycieli, jak i rodziców, najczęściej udzielane są informacje zwrotne o zachowaniu oraz postępach edukacyjnych.

Wartościowość przekazywanych informacji

Ponieważ istotnym, wzbudzającym emocje oraz wpływającym na zachowanie aspektem komunikacji są pochwały oraz uwagi krytyczne, respondentów zapytano, jakie informacje, biorąc po uwagę ich aspekt ewaluacyjny, przeważają w komunikacji nauczyciela z rodzicem (por. Tab. 4.).

Tabela 4. Przekazywanie pochwał i krytyki o dziecku – opinie nauczycieli i rodziców
Table 4. Communicating praise and the criticism about the child – teachers' and parents' opinions

Rodzaje informacji	Nauczyciele [%]	Rodzice [%]
Tylko pochwały	0	14
Więcej pochwał niż krytyki	55	54
Tyle samo pochwał i krytyki	41	23
Więcej krytyki niż pochwał	3	9
Tylko krytyka	0	0

Źródło: Badania własne.

Source: Authors' research.

Uzyskane wyniki wskazują, że informacje o dziecku nie mają charakteru jednostronnego (nikt nie wskazał samej krytyki, a o samych pochwałach mówili tylko rodzice i to w niewielkim odsetku 14%). W komunikacji przeważają informacje pozytywne (w tej opinii są zgodni nauczyciele i rodzice). Druga w kolejności odpowiedź respondentów to zrównoważenie pochwał i krytyki (tę odpowiedź nauczyciele wskazują nieco częściej niż rodzice, różnica jest na poziomie słabego trendu, $p = 0,07$). Niewielu nauczycieli (1 osoba) i rodziców (5 osób) mówi o tym, że doświadczą przewagi uwag krytycznych.

Czego dotyczą pochwały?

Kolejne pytanie dotyczyło tego, w odniesieniu do jakich aspektów funkcjonowania nauczyciele najczęściej formułują informacje pozytywne (pochwały). Wyniki prezentuje tabela 5.

Tabela 5. Obszary funkcjonowania, w odniesieniu do których formułowane są pochwały – opinie nauczycieli i rodziców (wybór wielokrotny)
Table 5. Aspects of the child's functioning which are praised – teachers' and parents' opinions (multiple choice)

Czego dotyczą pozytywne informacje o dziecku (pochwały)	Nauczyciele [%]	Rodzice [%]
Zachowanie	93	68
Postępy w edukacji	93	86
Kontakty koleżeńskie	59	40
Zdolności artystyczne	59	28
Zdolności językowe	17	16
Zdolności ruchowe/manualne	48	19
Samodzielność	59	26

Źródło: Badania własne.
 Source: Authors' research.

Według nauczycieli pochwały dotyczą przede wszystkim zachowania i postępów edukacyjnych (oba obszary funkcjonowania wskazuje 93%). Są to więc informacje dotyczące podstawowych aspektów związanych z funkcjonowaniem ucznia na terenie szkoły. Pozostałe aspekty zaznaczane są przez 48–59% nauczycieli. Jedynie zdolności językowe wskazywane są rzadko (przez 17%). Być może dlatego, że badani nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej odnoszą określenie „zdolności językowe” raczej do języków obcych, a na tym etapie kształcenia niewiele jeszcze mają danych o wskazanym aspekcie funkcjonowania podopiecznych.

W przypadku rodziców, z kolei widoczne jest, iż otrzymują oni pozytywne informacje o dziecku przede wszystkim dotyczące nauki (86%). Drugie w kolejności, ale wyraźnie rzadsze (68%) są informacje o zachowaniu. Pozostałe obszary funkcjonowania wskazywane są przez 40% lub mniej respondentów z tej grupy. Generalnie rodzice, rzadziej niż nauczyciele, wskazują poszczególne aspekty funkcjonowania jako te, w odniesieniu do których słyszą pochwały (jedyny wyjątek to zdolności językowe, wskazywane prawie tak samo rzadko przez obie grupy respondentów).

Szczególną uwagę zwraca wyraźna rozbieżność w odniesieniu do pochwał dotyczących zachowania: większość (93%) nauczycieli twierdzi, że chwali uczniów, ale rodzice potwierdzają ten fakt jedynie w 68% (test różnic między dwoma wskaźnikami struktury, różnica istotna statystycznie, $p = 0,01$).

Czego dotyczy krytyka

Analogicznie zapytano również o aspekty funkcjonowania dziecka, których dotyczą uwagi krytyczne (por. Tab. 6.).

Tabela 6. Aspekty funkcjonowania, w odniesieniu do których formułowane są uwagi krytyczne – opinie nauczycieli i rodziców (wybór wielokrotny)

Table 6. Aspects of the child's functioning which are criticized – teachers' and parents' opinions (multiple choice)

Czego dotyczą negatywne informacje o dziecku (krytyka)	Nauczyciele [%]	Rodzice [%]
Zachowanie	100	49
Postępy w edukacji	79	25
Kontakty koleżeńskie	66	23
Zdolności artystyczne	7	2
Zdolności językowe	3	7
Zdolności ruchowe/manualne	24	11
Samodzielność	52	9

Źródło: Badania własne.

Source: Authors' research.

Analiza odpowiedzi nauczycieli pokazuje, że krytykują oni przede wszystkim zachowanie dziecka (100% respondentów), niedostateczne postępy edukacyjne (79%), kontakty koleżeńskie dziecka (66%), niedostateczną samodzielność (52%) oraz niedostatki zdolności manualnych i ruchowych dziecka (24%). Bardzo niewielu nauczycieli przyznaje, że udziela negatywnych informacji na temat zdolności artystycznych i językowych. W odniesieniu do zdolności artystycznych takie niskie wskazania nie są zaskakujące, gdyż prawdopodobnie często zdolności te traktowane są jako wrodzone („talent”), które „albo się ujawniają, albo nie”, zatem częsta jest opinia, że nie należy eksponować czyichś braków w tym zakresie. Poza tym częste jest przekonanie, że to, czy odbiorcy podoba się dany wytwór artystyczny, jest kwestią gustu, stąd powszechna norma kulturowa, że raczej nie należy krytykować takich wytworów. Wskazania nauczycieli są też rzadkie w odniesieniu do negatywnych informacji dotyczących zdolności językowych. Być może, podobnie jak w przypadku pochwał, badani nauczyciele zdolności językowe odnosili przede wszystkim do języków obcych, a w tym zakresie uczniowie pierwszych klas mają jeszcze niewiele doświadczeń, a nauczyciele nie mają zbyt wielu możliwości obserwacji (zwłaszcza jeśli nie są nauczycielami języka obcego).

Analizując odpowiedzi rodziców na temat otrzymywanych informacji krytycznych od nauczyciela, widoczne jest, że kolejność wymienianych aspektów funkcjonowania jest bardzo podobna do tej, uzyskanej z badania nauczycieli.

Zwraca jednak uwagę fakt, że rodzice generalnie rzadziej wskazują, że otrzymują uwagi krytyczne w porównaniu do deklaracji nauczycieli odnośnie do częstotliwości ich formułowania. Ponadto, należy zaznaczyć, iż w tym pytaniu aż 11 rodziców nie wybrało żadnej z możliwych odpowiedzi (w analizie uwzględniono jedynie odpowiedzi 46 rodziców). Interesujące jest, jakie mogą być powody tego, że akurat w pytaniu o zakres treściowy krytyki tak wielu rodziców nie udzieliło odpowiedzi. Zastosowane narzędzie ankietowe nie daje niestety odpowiedzi na to pytanie.

Znaczenie informacji od nauczyciela w wychowaniu w opinii respondentów

Ostatnią grupą analizowanych zagadnień był wpływ informacji od nauczyciela na motywację rodziców do pracy z dzieckiem, przy czym uwzględniono, że informacje te mogą być pozytywne lub negatywne.

Respondentów zapytano najpierw, czy informacje dostarczane przez nauczyciela są przydatne w wychowaniu dziecka (do wyboru było pięć odpowiedzi od „zdecydowanie nie” do „zdecydowanie tak”, którym przypisano następnie punkty od 1 do 5, aby obliczyć średnie wskazania).

Tabela 7. pokazuje, że ankietowani wysoce oceniają przydatność informacji o dziecku (średnie są bliskie końca skali). Jednakże nauczyciele (będący nadawcami tychże informacji) oceniali ich przydatność istotnie wyżej niż rodzice.

Tabela 7. Przydatność informacji o dziecku w wychowywaniu dziecka – opinia nauczycieli i rodziców

Table 7. The usefulness of information about the child in the upbringing process – teachers' and parents' opinions

	Nauczyciele (średnia)	Rodzice (średnia)	Test istot- ności
Czy informacje od nauczyciela są przydatne w wychowywaniu dziecka	4,72	4,21	t = -2,83 p = 0,006

Źródło: Badania własne.

Source: Authors' research.

W kolejnych dwóch pytaniach analizowano znaczenie informacji różniących się wartościowością. Zapytano, czy informacje pozytywne motywują rodziców do pracy z dzieckiem oraz, analogicznie, jak to wygląda w odniesieniu do informacji negatywnych.

Ponownie do wyboru było pięć odpowiedzi od „zdecydowanie nie”, do „zdecydowanie tak”, którym przydzielono następnie punkty od 1 do 5. Średnie wyniki dla nauczycieli i rodziców zostały łącznie przedstawione w tabeli 8.

Tabela 8. Wpływ informacji pozytywnych i negatywnych na motywację do pracy z dzieckiem – opinia nauczycieli i rodziców**Table 8. The influence of positive and negative information on the motivation to work with children – teachers' and parents' opinions**

	Nauczyciele (średnia)	Rodzice (średnia)	Test istotności
Czy informacje pozytywne motywują rodziców do pracy z dzieckiem	4,3	4,4	t = 0,23 ni
Czy informacje negatywne motywują rodziców do pracy z dzieckiem	3,7	4,1	t = 1,80 ni

Źródło: Badania własne.

Source: Authors' research.

Obydwie grupy respondentów uważają, że zarówno informacje pozytywne, jak i negatywne, motywują rodziców do pracy w podobnym stopniu – średnie wskaźniki są na wysokim poziomie, biorąc pod uwagę zakres skali.

Ponieważ zagadnienie wpływu informacji od nauczyciela na pracę z dzieckiem wydaje się kluczowe, zadano jeszcze jedno pytanie dotyczące tego, jakie informacje motywują rodziców do bardziej intensywnej pracy z dzieckiem. Tym razem jednak w odpowiedziach do wyboru zestawiano różne proporcje informacji pozytywnych i negatywnych (np. „bardziej pochwały niż uwagi krytyczne”). Wyniki prezentuje tabela 9.

Tabela 9. Wpływ pochwał i krytyki na motywację do pracy rodzica z dzieckiem – opinia nauczycieli i rodziców**Table 9. The influence of praise and criticism on the motivation to work with children – teachers' and parents' opinions**

Co bardziej motywuje do pracy z dzieckiem	Nauczyciele [%]	Rodzice [%]
Zdecydowanie bardziej krytyka	0	2
Bardziej krytyka	21	7
Tyle samo pochwał i krytyki	10	53
Bardziej pochwały	34,5	14
Zdecydowanie pochwały	34,5	19
Brak odpowiedzi	0	5

Źródło: Badania własne.

Source: Authors' research.

W opiniach obu grup ankietowanych bardziej skuteczna i motywująca jest komunikacja z akcentem na informacje pozytywne. Przy czym, dla nauczycieli ważniejsza jest przewaga pochwał nad krytyką (dwie kategorie odpowiedzi

wskazujące na tę przewagę wybrało łącznie 69% nauczycieli). Dla rodziców (53%) większe znaczenie ma równowaga pochwał i krytyki.

Omówienie wyników

Przedstawione badania miały charakter ankietowy, dzięki czemu pozwoliły uzyskać ilościowe dane o opiniach nauczycieli i rodziców na temat przekazywanych informacji o dziecku, z rozróżnieniem na informacje pozytywne i negatywne, a także deklaracje rodziców dotyczące znaczenia tych informacji dla pracy z dzieckiem. Prowadzenie takich badań wydaje się konieczne w świetle wiedzy o tym, jak istotną rolę w modyfikacji zachowania pełnią komentarze formułowane przez nauczycieli, zarówno wprost do uczniów, jak i ich opiekunów – rodziców. Uzyskane wyniki należy traktować – w wyniku niezbyt dużej liczby respondentów – jako wstępne ustalenia, wymagające dalszych weryfikacji empirycznych. Badania dotyczące współpracy nauczycieli z rodzicami prowadzone były w Polsce w przeszłości¹², jednakże nie ma ich wiele, a analiza komunikacji nauczycieli z rodzicami wymaga ciągłego odnawiania wobec oczekiwania wzrostu zaangażowania rodziców we współpracę ze szkołą¹³ oraz z powodu wyraźnych zmian społeczno-kulturowych, jakie zachodzą w ostatnich dekadach w różnych sferach życia, także w edukacji (np. zmian w spostrzeganiu autorytetów¹⁴).

Z niniejszych badań wynika, iż nauczyciele deklarują, że często przekazują rodzicom informacje o dziecku i są one dość wyczerpujące. W podobny sposób wypowiadają się rodzice. Jest to wynik pozytywny, zwłaszcza w kontekście faktu, że mówimy o pierwszym etapie edukacji, kiedy to proces komunikacji z rodzicem niejednokrotnie występuje zamiast komunikacji z dzieckiem lub równoległe z nią (aczkolwiek należy pamiętać, że pierwszym odbiorcą informacji zwrotnej powinien być zainteresowany podmiot – czyli uczeń).

Analiza komunikacji nauczycieli z rodzicami przeprowadzona przez Segięta¹⁵ wskazywała, że była ona mało zróżnicowana tematycznie, a rodzice byli informowani przede wszystkim o postępach edukacyjnych dziecka lub o negatywnych zachowaniach. W przeprowadzonym badaniu ankietowym z wykorzystaniem kafeterii odpowiedzi uzyskano rezultaty, które świadczą o tym, iż zakres tematyczny informacji przekazywanych rodzicom jest bardziej rozbudowany.

¹² Np.: W. Segiet, *Rodzice – nauczyciele. Wzajemne stosunki i reprezentacje*, Wydawnictwo Książka i Wiedza, Warszawa 1999.

¹³ M. Miotk-Mrozowska, *Współpraca szkoły z rodzicami ucznia*, [w:] S. Kowalik (red.), *Psychologia ucznia i nauczyciela*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011, s. 220–249.

¹⁴ Por.: J. Miluska, *Autorytet szkoły i nauczyciela: zmierzch czy renesans?*, [w:] Taż (red.), *Psychologia rozwiązywania problemów szkoły*, Wydawnictwo–Drukarnia „Bonami”, Poznań 2001, s. 37–66.

¹⁵ W. Segiet, *Rodzice – nauczyciele...*, dz. cyt.

Zarówno nauczyciele, jak i rodzice twierdzą, że informacje o dziecku dotyczą przede wszystkim postępów edukacyjnych i zachowania, ale też kontaktów koleżeńskich, samodzielności, a w mniejszym stopniu – zdolności artystycznych, ruchowych/manualnych i językowych. Istotne jest również, że tak szeroki zakres tematyczny dotyczy zarówno pochwał, jak i komentarzy krytycznych. Wydaje się więc, że obraz komunikacji przedstawiony w niniejszym badaniu jest bardziej korzystny niż ten z badania Segieta. Warto jednak wskazać, że w projekcie przedstawionym przez tego autora badani nauczyciele (N = 301)¹⁶ pracowali wprawdzie w szkołach podstawowych, ale byli to głównie specjaliści przedmiotowi w zakresie humanistyki i nauk ścisłych – a więc z klas starszych niż w badaniu tu prezentowanym. Ten fakt może być jednym z wyjaśnień uzyskanych różnic, bowiem informacje przekazywane przez jedyne (głównego) nauczyciela, który ma kontakt z dzieckiem przez niemal cały czas pobytu w szkole mają prawdopodobnie inne właściwości (np. są częstsze, bardziej rozbudowane tematycznie itp.) niż w przypadku nauczyciela przedmiotu, który ma sporadyczny kontakt z danym uczniem.

W teorii komunikacji wskazuje się, że informacje pozytywne działają wzmacniająco na podmiot, a negatywne – korygująco (jeśli są odpowiednio przekazane). Wykorzystanie w edukacji i wychowaniu informacji negatywnych wydaje się zatem niezbędne. Jednakże rola informacji pozytywnych jest również trudna do przecenienia. Jeśli podmiot nie otrzymywałby pozytywnych komentarzy do swojego zachowania, nie wiedziałby czy postępuje właściwie i motywacja do dalszego działania ulegałaby osłabieniu. Optymistycznym rezultatem przeprowadzonego badania jest to, że informacje o dziecku nie mają jednostronnego pod względem ewaluatywnym charakteru (ani nie dominuje sama krytyka, ani same pochwały), lecz mieszany. Zarówno nauczyciele, jak i rodzice najczęściej twierdzili, że w ich komunikacji przeważają pochwały nad krytyką lub że obu form komunikatów jest mniej więcej tyle samo. Choć taka tendencja w komunikacji jest bardzo wskazana, w przyszłości warto by poszerzyć badania w kierunku tego, jaką formę przyjmują informacje pozytywne. Z cytowanych wcześniej badań¹⁷ wynika, że ważne jest nie tylko przekazywanie pozytywnych zwrotów, ale uwzględnienie pewnych preferencji w odniesieniu do ich treści: bardziej cenne są informacje o sposobie wykonywania zadania lub o efekcie końcowym oraz doceniające włożony wysiłek.

Kolejnym zagadnieniem w przeprowadzonym badaniu było znaczenie informacji od nauczyciela dla pracy rodziców z dziećmi. Wyniki pokazały dużą świadomość respondentów z obu grup w tym zakresie. Nauczyciele i rodzice zgodnie deklarowali, że przekazywane informacje – zarówno pozytywne, jak i negatywne – są bardzo istotne w pracy z dzieckiem.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ J.H. Corpus, M.R. Lepper, *The effects of person...*, dz. cyt.; P.C. Burnett, V. Mandel, *Praise and feedback...*, dz. cyt.

Część analiz dotyczyła porównań odpowiedzi uzyskanych w dwóch grupach respondentów. Widać z nich, że nauczyciele nieco lepiej oceniają swoje komunikacyjne zabiegi niż relacjonują to rodzice. Uważają, że częściej udzielają informacji i w większym zakresie niż wskazują to odpowiedzi rodziców. Ponadto, nauczyciele znaczenie częściej przyznają, że są inicjatorami komunikacji (rodzice natomiast przeważnie uważają, że równie często jak nauczyciele rozpoczynają rozmowę). Analizując te rozbieżności należy wskazać, że mogą one mieć charakter pozorny, gdyż nie dotyczą osób, które jednocześnie odnosiłyby się do tych samych aktów komunikacji (badane grupy były od siebie niezależne, chociaż pochodziły z tych samych szkół). Z drugiej strony, w psychologii społecznej wskazuje się na różnice w percepcji tych samych zachowań przez aktora i obserwatora, pokazujące pozytywną tendencyjność w ocenie zachowań własnych i skłonność do mniej przychylniej oceny zachowań cudzych¹⁸. Być może dlatego nauczyciele – jako sprawcy aktów komunikacji – wyżej oceniają swoje kompetencje w tym zakresie, a rodzice – jako obserwatorzy – dostrzegają pewne jej słabości. Na gruncie szkolnym podobna (a nawet bardziej nasilona) prawidłowość wystąpiła w badaniu komunikacji nauczycieli z uczniami (badana w podobnym schemacie)¹⁹. Nauczyciele prezentowali siebie jako bardzo kompetentnych w zakresie komunikacji, a opinii tej nie podzielali uczniowie. Także z cytowanych już wcześniej badań Segieta²⁰ wynika, że nauczyciele prezentowali własne kompetencje i walory jako wyższe w porównaniu do rodziców.

„Tendencja ta jest szczególnie widoczna w odniesieniu do ‘przymiotów intelektualnych’, dyspozycji sprawnościowych (organizatorskich, kierowniczych, partnerskich, przewodnika i doradcy) oraz dyspozycji do współpracy”²¹.

Fakt, że obie grupy respondentów nie były ze sobą powiązane bezpośrednią komunikacją jest niestety pewnym ograniczeniem w prezentowanych tu badaniach. Tak więc stwierdzone różnice w ocenie analogicznych aspektów komunikacji zwrotnej wymagają w przyszłości weryfikacji. Ponadto, jak już wskazywano wcześniej, pożądane byłoby uzyskanie opinii od większej liczby nauczycieli.

Biorąc pod uwagę wszystkie uzyskane wyniki warto zauważyć, że pokazują one stosunkowo pozytywny obraz komunikacji nauczycieli z rodzicami w zakresie informowania o funkcjonowaniu dziecka w szkole. Podkreślić jednak należy, że badania dotyczyły pierwszego etapu edukacji. W tym okresie rodzice są często obecni w szkole, gdy przyprowadzają i odbierają dzieci. Sprzyja to rozmowom z nauczycielem o bieżących sprawach i wydarzeniach. Rodzice kontaktują

¹⁸ B. Wojciszke, *Człowiek wśród ludzi. Zarys psychologii społecznej*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2002, s. 108.

¹⁹ O. Bał, *Informacje zwrotne w szkole. Perspektywa nauczycieli i uczniów*, „Terazniejszość – Człowiek – Edukacja” 2015, t. 18, nr 3(71), s. 85–100.

²⁰ W. Segiet, *Rodzice – nauczyciele...*, dz. cyt.

²¹ Tamże, s. 142–143.

się zwykle z jednym nauczycielem, który obserwuje postępy dziecka w różnych aspektach. Ponadto, w tym okresie rodzice w relatywnie największym stopniu pomagają dziecku w wykonywaniu zadań domowych. Te okoliczności są więc prawdopodobnie sprzymierzeńcami w bardziej efektywnej komunikacji i częściej wymianie informacji o dziecku. Późniejsze etapy edukacji wiążą się z rzadszymi wizytami rodziców w szkole (w ramach wywiadówek lub w związku z dyscyplinującymi interwencjami) oraz kontaktami z wieloma nauczycielami przedmiotów, z których każdy dysponuje prawdopodobnie wycinkową wiedzą o uczniu. Dlatego też komunikacja nauczycieli z rodzicami, na późniejszych etapach edukacji, może być już znacznym wyzwaniem dla obu stron.

Bibliografia

- Bąk O., *Informacje zwrotne przekazywane przez nauczycieli w percepcji uczniów szkół ponadgimnazjalnych*, „Psychologia Rozwojowa” 2011, nr 16.
- Bąk O., *Informacje zwrotne w szkole. Perspektywa nauczycieli i uczniów*, „Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja” 2015, t. 18, nr 3(71).
- Bee R., Bee F., *Feedback*, Wydawnictwo Petit, Warszawa 2000.
- Black P., Harrison Ch., Lee C., Marshal B., Wiliam D., *Jak oceniać, aby uczyć?* Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2006.
- Burnett P.C., Mandel V., *Praise and feedback in the primary classroom: Teachers' and students' perspectives*, „Australian Journal of Educational & Developmental Psychology” 2010, nr 10.
- Corpus J.H., Lepper M.R., *The effects of person versus performance praise on children's motivation: Gender and age as moderating factors*, „Educational Psychology” 2007, nr 27.
- Frydrychowicz S., *Komunikacja interpersonalna w szkole – efektywne komunikowanie się nauczyciela z uczniem*, [w:] J. Miluska (red.), *Psychologia rozwiązywania problemów szkoły*, Wydawnictwo–Drukarnia „Bonami”, Poznań 2001.
- Grzesiuk L., Trzebińska E., *Jak ludzie porozumiewają się*, Wydawnictwo „Nasza Księgarnia”, Warszawa 1983.
- Hattie J., Timperley H., *The power of feedback*, „Review of Educational Research” 2007, nr 77.
- Jakowicka M., *Potrzeba metodologicznych podstaw oceny relacji nauczyciel – rodzic*, [w:] I. Nowosad, M. Szymański (red.), *Nauczyciele i rodzice – w poszukiwaniu nowych znaczeń interpretacji i współpracy*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2004.
- Łobocki M., *O współpracy nauczycieli i rodziców w rozumieniu tradycyjnym*, [w:] I. Nowosad, M. Szymański (red.), *Nauczyciele i rodzice – w poszukiwaniu nowych znaczeń interpretacji i współpracy*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2004.
- Miluska J., *Autorytet szkoły i nauczyciela: zmierzch czy renesans?*, [w:] Taż (red.), *Psychologia rozwiązywania problemów szkoły*, Wydawnictwo–Drukarnia „Bonami”, Poznań 2001.
- Miotk-Mrozowska M., *Współpraca szkoły z rodzicami ucznia*, [w:] S. Kowalik (red.), *Psychologia ucznia i nauczyciela*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011.

- Segiet W., *Porozumiewanie się rodziców i nauczycieli. Realia i możliwości*, [w:] J. Miluska (red.), *Psychologia rozwiązywania problemów szkoły*, Wydawnictwo–Drukarnia „Bonami”, Poznań 2001.
- Segiet W., *Rodzice – nauczyciele. Wzajemne stosunki i reprezentacje*, Wydawnictwo Książka i Wiedza, Warszawa 1999.
- Serna D., *Ocenianie kształtujące w praktyce*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2008.
- Wojciszke B., *Człowiek wśród ludzi. Zarys psychologii społecznej*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2002.